

<https://doi.org/10.15407/np.70.443>

УДК 355.42+327.88]((470+571):477)“2014/...”:32.019.5

Ірина Верховцева,

доктор історичних наук, доцент,

професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності,

Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

вул. Солом'янська, 7, Київ, 03110, Україна

e-mail: novboxx@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5682-993X>

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ СЕГМЕНТ
ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ
2014–2023 РР.: ПРОПАГАНДА
(СТАН ВІТЧИЗНЯНИХ СТУДІЙ)**

Пропонується аналіз стану наукової розробки вітчизняними дослідниками проблеми пропаганди як складника інформаційно-комунікаційного сегмента гібридної війни Російської Федерації проти України 2014–2023 рр., визначено лакуни та перспективні напрями вивчення цієї теми. Автор дослідження послуговувалась загальнонауковими методами аналізу й синтезу та спеціальними: типологізації (сприяв групуванню публікацій за предметною сферою дослідження) та структурно-функціональним (дав змогу студіювати окремі напрями вивчення проблеми як структурні елементи єдиного явища – інформаційно-комунікаційного сегмента гібридної війни Росії проти України 2014–2023 рр.) методом. Наукова новизна полягає у визначенні основних напрямів та стану студіювання вітчизняними науковцями російсько-українського інформаційного протистояння 2014–2023 рр. у частині пропаганди і виявленні на цій основі прогалин та окресленні перспектив подальшого вивчення проблеми. Висновки. Аналіз студіювання пропаганди як складника інформаційно-комунікаційного сегмента гібридної війни Російської Федерації проти України впродовж 2014–2023 рр. доводить: ця проблема стала окремим напрямом вітчизняних наукових студій та має свою специфіку. З 2014 р. й до початку 24 лютого 2022 р. повномасштабної військової агресії Росії проти України вітчизняні науковці інтенсивно розробляли теоретичні аспекти проблеми та практичні питання юридичного, психологічного, соціологічного, комунікаційно-технологічного, мистецького й філософсько-антропологічного характеру, розвінчували псевдоісторичну російську

риторику, визначали роль медіа у поширенні ворожого пропагандистського контенту, розбирали окремі кейси та осмислювали завдання протидії інформаційній агресії в контексті національної безпеки України. Воєнні реалії 2022–2023 рр. зумовили поглиблення студій у напрямі узагальнень та збільшення уваги до сутнісних моментів пропагандистської діяльності країни-агресора. Оформився новий напрям вивчення проблеми – публічно-дипломатичний. Натомість загалом фіксується недостатня увага дослідників у сегменті пропагандистської псевдоісторичної риторики. Активізації зусиль потребує розгляд зазначеної проблематики в площині міжнародних комунікацій. Лакунами у вивченні проблеми є студіювання пропагандистських впливів Кремля на свідомість мешканців інших країн світу з метою виправдати російську агресію проти України загалом та заперечити звірства рашистів на окупованих українських землях. Подальше студіювання російської інформаційної агресії проти нашої держави в рамках гібридної війни 2014–2023 рр. вимагає заповнення прогалин і збільшення числа дослідницьких кейсів загалом.

Ключові слова: пропаганда, вітчизняні наукові студії, російсько-українська гібридна війна 2014–2023 рр., інформаційна війна.

Актуальність теми дослідження. Протидія України російській гібридній агресії впродовж 2014–2023 рр., крім іншого, свідчить: нині за умов одночасного застосування конвенційних і неконвенційних методів ведення війн складниками конфліктів є інформаційні ворожі атаки на супротивника з метою вплинути на різних рівнях і в різних чутливих для нього сферах та скерувати в такий спосіб думки населення у потрібному напрямі. Потужним інструментом інформаційних ворожих атак є пропаганда, зміст якої пов'язаний із смисловою інвазією у свідомість людини для забезпечення цілей транслятора пропагандистського контенту. Безпрецедентною в цьому контексті є пропагандистська діяльність, керована Кремлем, і мішенню якої є Україна. З 24 лютого 2022 р. й донині країна-агресор демонструє, як пропаганда ядерної держави здатна готувати інформаційну базу нищення цілої країни та геноциду її народу, маючи своїм продовженням повномасштабну війну проти нього й супроводжуючи це погрозами застосувати зброю масового знищення.

Тому нагальним завданням є осмислення досвіду студіювання вітчизняними дослідниками явища пропаганди в контексті гібридної агресії Росії проти України 2014–2023 рр., оскільки це сприятиме в теоретичній площині подальшим відповідним науковим розробкам, зокрема заповненню лакун у вивченні цієї теми, а в практичній – напрацюванням і впровадженню

у соціальну практику технологій протидії подібним впливам, захисту інформаційного суверенітету нашої країни, національній безпеці загалом.

Аналіз досліджень і публікацій. З огляду на те, що пропаганда є багатогранним явищем із чітко не визначеною дефініцією, а студіювати це явище українські дослідники почали порівняно недавно – на рубежі 1990-х – 2000-х років, до аналізу стану наукової розробки теми пропаганди як складника інформаційно-комунікаційного сегмента російсько-українського протистояння в рамках гібридної війни, розпочатої в 2014 р., вдалися лічені автори. Зокрема, це розвідки 2023 р. В. Вакулича і Н. Новородовської [10], В. Ільницького, В. Старки й М. Галіва [42] та Т. Логвинюк [62]. Тож варто констатувати: осмислення здобутків вітчизняних науковців у вивченні цієї теми нині є одним із нагальних завдань.

Мета статті – проаналізувати стан наукової розробки вітчизняними дослідниками проблеми пропаганди як складника інформаційно-комунікаційного сегмента гібридної війни Російської Федерації проти України 2014–2023 рр., визначити лакуни вивчення теми та перспективні напрями її подальшої розробки.

Виклад основного матеріалу. Рефлексії вітчизняних науковців на рубежі 1990-х – 2000-х років щодо інформаційних протистоянь сучасної епохи, яка характеризується значним пришвидшенням процесів комунікації завдяки новітнім інформаційним технологіям, а також щодо вагомій ролі інформації в сучасних соціальних процесах як всередині країн, так і на зовнішній арені, дали імпульс осмисленню феномену пропаганди й склали певну теоретичну базу студіювання заявленої проблеми надалі. Зокрема було наголошено, що термін «пропаганда» уперше застосований Римською Папською курією в XVI ст. і вказував на інструменти та способи впливу на маси, хоча деякі науковці й зауважили, що це явище виникло набагато раніше – у стародавніх Китаї та Римі пропаганді приділялася значна увага у стратегіях протиборств. Нині більшістю дослідників цей термін переважно тлумачиться як поширення певної інформації (правдивої, напівправдивої, неправдивої) з метою впливу на думки людей для подальшого отримання «потрібної» масової реакції, думок про певну подію, особу, державу тощо. При цьому українські науковці враховують досвід осмислення пропаганди західними дослідниками, які наголошують на відмінностях сучасної пропаганди від пропаганди минулих епох, мовляв, нині вона характеризується збільшенням аудиторії та складнішою структурою повідомлень і є масовим переконанням, котре має сильний інтерактивний компонент (через це дехто навіть відокремлює пропаганду від комунікації, адже, пропаганда, на їхню думку, не враховує інтереси споживача інформації) [7, с. 610; 46, с. 113; 47, с. 124–126].

У цьому контексті варто виокремити розробку Г. Почепцова, в якій чи не вперше у вітчизняному науковому просторі акцентовано на вагомій ролі пропаганди в інформаційному полі країни, особливо, коли йдеться про пострадянський інформаційний простір, у тому числі український [80, с. 203]. Помітними стали також роботи О. Бойка [7], Н. Зражевської [37], К. Кеворкяна та О. Ярмака [46, 47], Д. Павлова [74], у яких автори тлумачать пропаганду як цілеспрямований і політично умотивований вплив на людей/суспільство, який певною мірою визначає сучасний поступ людства загалом. У цій площині, зокрема, наголошено, що етимологічно слово «пропаганда» означає поширення інформації серед простих, невчених, людей, а саме – язичників (латинські рго – «для, на користь» та *raganus* – «язичник, обиватель, сільський житель, простий, невчений») у поєднанні дають *propagatio* – «розповсюдження, розширення меж»), та визначено пропаганду як укорінене в культурі явище, що виявляє себе в різноманітній символічній поведінці, продуктах людської творчості та соціально-політичних об'єктах – використанні мови, мовленнєвих актах, текстах, картинах, зображеннях, архітектурних пам'ятниках, фільмах, музиці, ритуалах, церемоніях, пікетах, демонстраціях, святкуваннях тощо. Пропаганда діє в межах комунікативних відносин і є суверенною формою громадської комунікації. Особливу увагу науковці приділили включеності пропаганди у масові комунікації, її вагомості у політичних комунікаціях [7, с. 610; 37, с. 155; 46, с. 114–116; 47, с. 124–127; 74, с. 328–330].

З початком у 2014 р. гібридної війни проти України та інтервенції Росії на сході й півдні нашої держави українські вчені глибоко осмислюють інформаційний складник цієї війни, в тому числі – пропагандистський [4, 5, 8, 53, 57, 65, 81, 88, 90, 94, 101, 103, 105]. Потужну ідейну базу для цього у 2017–2018 рр. створили монографія «Світова гібридна війна: український фронт» за редакцією В. Горбуліна [90], доробок Є. Магди [65] і Г. Почепцова [81], у яких актуалізовано з'ясування ролі пропаганди у розв'язанні агресії проти нашої країни й наголошено на міжнародних аспектах проблеми: російські пропагандисти задовго до початку інвазії в Україну вели обробку світового співтовариства з метою подати картину у вигідному для країни-агресора світлі й знайти для неї союзників. У подальших дослідженнях науковці з цього приводу вказали, що пропаганда як складник інформаційних технологій соціального впливу на широкі маси має на меті дезорієнтацію та дезінформацію населення ворожої країни шляхом поширення відібраних фактів, поглядів, аргументів, чуток; дестабілізації ситуації; внесення у суспільну та індивідуальну свідомість ворожих, шкідливих ідей і поглядів задля формування необхідної транслятору

громадської думки. Пропаганда спрямована на зміни у масовій свідомості насамперед стосовно явищ ідеологічного характеру, для чого пропагандисти свідомо вдаються до міфотворчості й поширюють неточні або неперевірені факти [4, с. 50; 5, с. 394–395].

А. Стадник у цьому ключі зазначила, що пропаганда не має вживатись тільки в негативному значенні – це особливий вид соціальної діяльності, основною функцією якого є поширення знань, ідей, художніх цінностей тощо з метою формування певних поглядів, уявлень та емоційних станів людей і через них здійснення впливу, потрібного тому, хто продукує й поширює пропагандистські наративи [94, с. 114]. При цьому практично всі науковці погоджуються, що у своїх негативних проявах російська пропаганда після 2014 р. слугує завданням інформаційної війни країни-агресора, яка розпочала цілеспрямовану кампанію з дискредитації всього українського, та акцентують на домінуванні в комплексі ворожих пропагандистських заходів так званої сірої пропаганди, на яку покладено функції маскування каналів-трансляторів і підрив монолітності опонента шляхом продукування вигідних для російської сторони смислів. Відповідно, важливим є чітке юридичне визначення пропаганди, яка транслює ворожі для українського суспільства сенси [9, с. 197–204; 101, с. 17; 103, с. 42–43].

З огляду на це, слідом за політологами, соціологами, юристами, філологами до студіювання явища пропаганди в контексті інформаційного протистояння між Росією та Україною в 2014–2023 рр. долучились філософи, історики, психологи, медіафахівці, мистецтвознавці тощо. У площині *теорії* та *практики юриспруденції* ворожі пропагандистські інвазії країни-агресора розглянуто, зокрема, в працях Т. Будко [8], У. Коруч [53], Х. Олійника [73], А. Притули [82]. З цього ряду варто виокремити доробок У. Коруч, яка зосередилася на пропаганді в аспекті міжнародних комунікацій, зокрема на пропаганді війни, яка має чітке визначення, чим створено базу для засудження світовою спільнотою гібридної агресії Росії проти нашої країни [53, с. 48–50]. Доцільною у цьому зв'язку стала актуалізація А. Самчинською і В. Фурашевим розгляду пропаганди у площині інформаційного насильства. Зокрема, вони зазначили, що процес поширення пропагандистського впливу досить тривалий і має зазвичай глобальніші цілі, аніж маніпуляції, й потребує набагато більшої підготовки та засобів, через що здійснювати такий вплив може собі дозволити далеко не кожен. Прикладом, на думку цих науковців, власне є російська пропаганда, яка здійснюється з метою створення негативного образу України й формування вигідного для країни-агресора ставлення до нашої держави з боку населення РФ, США, країн Європейського Союзу та інших країн [88, с. 61].

Як вказують дослідники інформаційного простору війни Б. Парахонський і Г. Яворська, мова гібридної війни і створювані за її допомогою соціально-семіотичні конструкти широко користуються вербальною агресією як інструментом боротьби за домінування, одним із виявів чого є застосування лексики ворожнечі та вираження негативного ставлення до окремої людини або групи людей. Вагому роль у цьому відіграють сучасні техніки мас-медіа, що стають потужним знаряддям у руках політичних демагогів [75, с. 410, 440, 462]. З'ясуванню ролі *медіатехнологій* у просуванні ворожих щодо України наративів, продукуваних країною-агресором, присвячено чималий доробок [22, 27, 28, 34, 40, 56, 57, 67, 86, 98]. Він засвідчив глибоке осмислення вітчизняними науковцями негативної ролі медіа у просуванні відповідного «чорного» й «сірого» пропагандистського контенту з метою розпалювання міждержавної ворожнечі у площині російсько-українських відносин. Цей напрям студіювання проблеми впродовж 2014–2021 рр. найбільш інтенсивно розроблявся.

Не менш вагомим у кількісному та якісному аспектах є доробок українських дослідників заявленої проблеми в площині студіювання відповідних *комунікативних технологій*, зокрема маніпулятивних практик [9, 15, 21, 43, 48, 61, 79, 94, 100, 101]. Як наголошують М. та С. Закірови, їх застосування особливої небезпеки набуває саме за умов гібридних і відкритих військових конфліктів. Завданням маніпуляторів, зокрема, є внесення «сенсаційної» інформації в середовище користувачів соціальних мереж з метою подальшої трансляції ними цієї інформації серед своїх друзів із використанням прийому соціального доказу. Останній пов'язаний із груповим інстинктом «масової людини», яка переймає нав'язану їй ілюзорну поведінку більшості. Маніпулятори загалом орієнтуються на первинні інстинкти людей: прагнення до успіху, почуття єдності з іншими тощо, внаслідок чого спрацьовує так званий «ефект натовпу» – «як більшість, так і я» [36, с. 58].

Відомо, що потужними «лікаками» від цього є критичне ставлення до отримуваної інформації. Тому вельми важливим у протидії ворожій російській пропаганді має бути її розвінчання у дискурсах *історичної пам'яті*. Цю думку також обґрунтовано у низці публікацій вітчизняних дослідників [49, 63, 64, 69, 78, 84, 97, 106]. Як наголошує в цьому контексті С. Полтавець, інформаційна війна, яку веде Росія в медійному просторі України та інших держав, має результатом вкорінення у свідомість громадян запрограмованих понять, кліше та історичних стереотипів [78, с. 173]. У цьому сегменті публікацій вважаємо за доцільне акцентувати на працях, у яких розглянуто пропагандистську кампанію країни-агресора із поширення штучного ідеологічного концепту «руський мир». Метою

цієї кампанії, що реалізовується із середини 1990-х років, є відновлення колоніальної за своєю суттю політики експансії на євразійському просторі засобом формування нової, «руськомирської», ідентичності в країнах, де є діаспори росіян чи російськомовні громадяни [14, с. 27–29]. У цьому контексті роль пропагандистського контенту в поширенні ідей «руського миру» розглянула, зокрема М. Чікарькова [106]. Натомість, попри вагомий напруження у цьому сегменті праць із заявленої проблематики, треба констатувати: обсяг російського контенту, що потребує розвінчання як псевдоісторична пропагандистська риторика, є набагато більшим, аніж розвінчаний пропагандистський продукт. Відтак поле для подальших досліджень – дуже велике.

Те саме можна стверджувати й щодо публікацій, у яких розбираються конкретні ворожі щодо України пропагандистські кейси [4, 6, 11, 30, 32, 52, 58, 92, 104, 107, 108]. Виокремимо з цього ряду як приклади вдалого дослідницького досвіду статтю Д. Жалімаца, в якій проводиться історична паралель щодо пропагандистських контентів нацистської Німеччини та сучасної Росії, що виправдовує анексію Криму [32], а також праці П. Коновальчука [52] і В. Яремчука [108], у яких ідеться про участь Руської Православної Церкви у пропагандистській діяльності Кремля проти України.

Окремими напрямками студіювання проблеми стало вивчення психологічних аспектів пропагандистських впливів на свідомість людей [16, 35, 96] та розбір пропагандистського контенту в просторі мистецтва [1, 39, 59, 77], що є надзвичайно затребуваним за умов, коли Україна загалом декомунізує свій меморіальний простір та позбавляється імперських смислів у художній творчості.

Не менш назрілим з точки зору необхідності нагального розвінчання є антиукраїнський вектор пропагандистської діяльності Кремля у міжнародному вимірі, спрямований на затьмарення свідомості мешканців третіх країн. Як наголосила з цього приводу Т. Бевз, їх громадська думка щодо ситуації в Україні потрапила під потужний вплив російської пропаганди [2, с. 152]. Лакуни в цьому сегменті частково заповнили публікація П. Крисяка [55], стаття М. Житарюка [33], у якій проаналізовано пропагандистські впливи РФ у вимірі геополітики, та розвідка О. Панченка щодо інституційного забезпечення протидії російській інформаційній експансії в сучасному світі [76]. Водночас треба визнати, що загалом цей напрям вітчизняних студій із заявленої проблематики є одним з найменш розроблених.

Без сумніву, надзвичайно важливим є вивчення теми у вимірі державної інформаційної безпеки загалом та методології протидії ворожим пропа-

гандистським впливам зокрема. Фундаментальна праця вчених Національної Академії державного управління при Президентові України [70] стала вагомим доробком у цьому сегменті досліджень [23–26, 29, 45, 54, 68, 70, 91, 93], серед яких, на наш погляд, варто виокремити публікації О. Гусака, А. та І. Кривків, О. Дарморіз. Перший чи не єдиний з вітчизняних науковців розглянув проблему протидії ворожій інформаційній експансії Росії у розрізі використання в навчальних закладах інструментів автоматизованого виявлення сепаратистського й пропагандистського контенту [23]. Привід для глибокого осмислення в ракурсі соціологічних досліджень дає публікація А. та І. Кривків, у якій викладено результати опитувань щодо впливу російської пропаганди на ставлення мешканців східних областей України до української влади й необхідності запровадження в регіоні контрзаходів – проукраїнської пропаганди [54]. Вартими уваги є міркування О. Дарморіз щодо соціальної міфотворчості як засобу консолідації українців у протистоянні російській пропаганді [24].

Тему соціальних міфів розвинула у своїй статті О. Холох, яка запропонувала філософсько-антропологічне осмислення сучасної пропаганди та започаткувала, як вказує сама автор, формування нових смислів щодо цього явища [105]. У публікації окреслюються дві основні моделі пропаганди: вертикальна суб'єкт-об'єктна структура (поширення інформації відбувається за елементарною схемою комунікації від комуніканта/відправника до реципієнта/адресата; це монологічна, у політичних термінах – авторитарна, пропаганда, яка не передбачає механізму зворотного зв'язку) та горизонтальна (інтерактивна масова комунікація із зворотним зв'язком, де суб'єктами є комуніканти та комунікатори, а вплив здійснюється м'яко і майже непомітно). Ефективність сучасної пропаганди як різновиду масової комунікації, спрямованої не лише на поширення певної інформації, а й на формування суспільної думки схвалення і підтримки певних ідей, вважає О. Холох, зумовлена періодичним переживанням спільного колективного досвіду, формуванням у комунікантів умовних рефлексів і непрямого впливу через глибоке проникнення пропаганди в основи людського життя – міфи, символи, ритуали. Завдяки цьому формується смисловий контекст, що відображає певну модель світу, задає базові норми й цінності, критерії вибору та напрям дії. Отже, як резюмує автор, одним із головних завдань держави є формування та захист власного смислового контексту через міфологію і ритуали, символічні моделі національного єднання суспільства навколо системи значущих цінностей та смислів у інформаційному просторі. Інакше існуючі лакуни в суспільстві заповнюють чужі міфи, символи та смисли, що призводить до формування

нав'язаної ідентичності й втрати незалежності. Спочатку в інформаційному просторі, а далі – і в цивілізаційному [105, с. 243–245].

Як вагомий доробок у студіюванні зазначеної проблеми охарактеризуємо дослідження А. Гребенюк, які мають певний узагальнюючий характер. Вона розглядає пропаганду і в теоретичному плані, і в площині інформаційної війни як вид протиборства між різними суб'єктами (державами, неурядовими, економічними або іншими структурами), що здійснюється з метою досягнення односторонніх воєнних, соціально-політичних чи економічних переваг над противником [18, с. 131]. Зокрема вказано, що специфічне озмістовлення країною-агресором її історико-ідеологічних образів, популяризація спрощених положень про них у масах сформували підґрунтя для загарбання частини території України. Наголошено, що в сучасній інформаційній війні між Росією та Україною пропаганда є методом спеціальних інформаційних операцій і водночас актом агресії. Ефективними засобами протидії цьому, спираючись на досвід країн НАТО, названо стратегічні комунікації, що ґрунтуються лише на фактах і достовірній інформації. Автор акцентує на необхідності удосконалення відповідних положень Статуту ООН, закріпивши в числі елементів акту агресії акт зовнішньої інформаційної агресії [19, с. 49–51; 20, с. 69–71].

Кінець лютого 2022 р. став трагічним рубежем для студіювання явища пропаганди у вказаному ракурсі, адже країна-агресор перейшла до повномасштабних воєнних дій. Українські дослідники здійснили спроби осмислення сутнісних моментів ворожої пропагандистської діяльності із детальною увагою до застосованих відповідних форм і методів [3, 9, 10, 12, 17, 31, 38, 44, 50, 60, 68, 72, 89]. Зокрема, запропоновано систему пропаганди, продуковану путінським режимом, розглядати як окрему армію та зброю, що використовується у воєнних діях РФ проти України і в світі загалом [72, с. 114]. Подальшої розробки у працях вчених зазнали такі сегменти розглядуваної проблематики: *правовий* (криміналізація пропаганди за умов російсько-української війни, пропаганда в контексті зіткнення тоталітарних практик із демократичними цінностями, використання пропагандистської риторики у доказах геноцидних напрямів) [66, 85, 87], *комунікаційний* ([3, 12, 44, 50, 60, 68, 89, 99]). Меншою інтенсивністю характеризуються розбір актуальних кейсів ([38, 95]), проблеми *медіа-пропаганди* ([9, 17]) та розвінчування пропагандистської псевдоісторичної риторики [41, 42]. У останньому сегменті виокремимо праці, що стосуються розвінчування *псевдоісторичних* міфів, пов'язаних із поширенням ідеології «руського миру». Як стверджує І. Верховцева, цей сучасний концепт є банальним симулякром та інструментом інформа-

ційної маніпуляції, оскільки його однойменна історична матриця пов'язана з поширенням у Російській імперії в «довгому ХІХ ст.» традиційних самоврядних практик великоруських губерній. Вивчивши роль руського миру в об'єднаних («скріпних») процесах на величезних обсягах цієї держави, науковиця довела, що насправді руський мир став руйнівником цієї імперії та колискою російського фашизму [14, с. 15–18].

У поодиноких дослідженнях розглянуто соціологічні аспекти студіювання антиукраїнської пропаганди [72] і питання *державної інформаційної політики та національної безпеки* [71] й *методів протидії* ворожим пропагандистським впливам [3]. Щоправда, останній сегмент відзначений вагомим доробком фундаментального характеру: в 2019 р. світ побачила колективна монографія «Національна безпека в умовах інформаційних та гібридних війн», у якій, зокрема, наголошено, що російська пропаганда спрямована на деформацію свідомості українського суспільства [71, с. 365].

Практично не отримав продовження розгляд впливу антиукраїнської пропаганди в площині психологічній та мистецькій. Натомість у контексті зовнішньополітичного сегмента дослідники започаткували новий кейс вивчення теми: *публічно-дипломатичний* [13, 51, 83]. Новацією студій 2022–2023 рр. стали й праці, в яких подано узагальнюючий погляд на проблему пропагандистських впливів у російсько-українському інформаційному протистоянні [10, 31, 62, 102]. Зокрема, Т. Логвинюк наголосила, що російська інформаційна агресія створює викривлену реальність і спрямовує свою стратегію на послаблення й руйнування національної ідентичності та громадянської свідомості українців [62, с. 35].

Висновки. Аналіз студіювання пропаганди як складника інформаційно-комунікаційного сегмента гібридної війни Російської Федерації проти України впродовж 2014–2023 рр. доводить: ця проблема стала окремим напрямом вітчизняних наукових студій та має свою специфіку. З 2014 р. й до початку 24 лютого 2022 р. повномасштабної військової агресії Росії проти України науковці інтенсивно розробляли теоретичні аспекти проблеми та практичні питання юридичного, психологічного, соціологічного, комунікаційно-технологічного, мистецького та філософсько-антропологічного характеру, розвінчували псевдоісторичну російську риторичку, визначали роль медіа у поширенні ворожого пропагандистського контенту, розбирали окремі кейси та осмислювали завдання протидії інформаційній агресії в контексті національної безпеки України. Воєнні реалії 2022–2023 рр. зумовили поглиблення студій у напрямі узагальнень та збільшення уваги до сутнісних моментів пропагандистської діяльності країни-агресора. Оформився новий

напряму вивчення проблеми – публічно-дипломатичний. Натомість загалом фіксується недостатня увага дослідників у сегменті пропагандистської псевдоісторичної риторики. Активізації зусиль потребує й розгляд зазначеної проблематики в площині міжнародних комунікацій. Лакунами у вивченні проблеми є студіювання пропагандистських впливів Кремля на свідомість мешканців інших країн світу з метою виправдати російську агресію проти України загалом та заперечити звірства рашистів на окупованих українських землях. Подальше студіювання російської інформаційної агресії проти нашої держави в рамках гібридної війни 2014–2023 рр. має відбуватись у напрямі заповнення прогалів та збільшення числа дослідницьких кейсів загалом.

Список бібліографічних посилань

1. Авер'янова Н. Мистецтво як засіб пропаганди та контрпропаганди в умовах російської агресії. *Українознавчий альманах*. 2018. Вип. 23. С. 107–112. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2018.23.17>

2. Бевз Т. Українці і росіяни під прицілом російської пропаганди. *Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. Вип. 1. С. 150–163.

3. Белкін Л. М., Юринєць Ю. Л., Белкін М. Л. Дослідження методів антиукраїнської російської пропаганди в інформаційних війнах проти України. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2022. № 3. С. 87–94.

4. Близнюк А. С. Пропаганда та контрпропаганда в умовах сучасної гібридної війни. *Наук. зап. Ін-ту журналістики*. 2015. Т. 60. С. 49–54.

5. Близнюк А. Гібридна війна ХХІ ст. Пропаганда як основна складова у політичних, соціальних та етнічних протистояннях. *Intermarum: історія, політика, культура*. 2015. Вип. 2. С. 390–399.

6. Богуславська К. П. Конструювання російського пропагандистського сюжету про «поїзд дружби». *Наук. зап. НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2018. Т. 1. С. 29–34. <https://doi.org/10.18523/2617-89071153521>

7. Бойко О. Пропаганда. Політична енциклопедія. Київ : Парламент. вид-во, 2011. С. 610.

8. Будко Т. В. Поняття пропаганди: юридичний та лінгвістичний аспекти. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 196–205.

9. Бут К. О. Пропаганда та медіареальність як інструменти ведення інформаційної війни: локальний вимір. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2022. № 4. С. 24–32.

10. Вакулич В., Новородовська Н. Російська пропаганда агресії проти України (2014–2021 рр.). *Український інформаційний простір*. 2023. № 1. С. 119–132.

11. Ващенко Н. М. Головні нарративи сучасної російської пропаганди як впливогенна проблематика в умовах консцієнтальної війни Росії проти України. *Scientific notes of the institute of journalism*. 2020. Т. 1. С. 180–202. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2020.76.15>

12. Вежбовська Л. Функціонування візуальних нарративів російської пропаганди в умовах збройної війни проти України. *Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*. 2023. Т. 6. № 1. С. 8–23. <https://doi.org/10.31866/2617-7951.6.1.2023.279022>

13. Верховцева І. Г. Інформаційно-комунікаційні аспекти публічної дипломатії за умов глобалізації: пропаганда. *Дипломатія суверенної України в умовах війни: нові виклики та завдання* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (21 груд. 2023 р.). Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2024. С. 27–30.

14. Верховцева І. Г. Історична матриця «руський мир» та однойменний сучасний пропагандистський міф країни-агресорки: до деконструкції концепту. *Протидія дезінформації в умовах російської агресії проти України: виклики і перспективи*: тези доповідей учасників міжнар. наук.-практ. конф. (Анн-Арбор – Харків, 12–13 груд. 2023 р.). Харків : НДІ ППСН, 2023. С. 13–18.

15. Вітюк Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Збірник наук. пр.: психологія*. 2019. Вип. 24. С. 29–38.

16. Гапій В. Е. Пропаганда як інструмент впливу на підсвідомість людини в сучасній Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 1(2). С. 636–641.

17. Горун О. Ю. Протидія ворожій медіа-пропаганді в умовах правового режиму військового стану в Україні. *Інформація і право*. 2023. № 1. С. 116–128. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287772](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287772)

18. Гребенюк А. Антиукраїнська пропаганда: характерні риси та поняття. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 61. С. 128–139. <https://doi.org/10.15407/np.61.128>

19. Гребенюк А. Пропаганда як метод спеціальних операцій в умовах інформаційної війни. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2021. Вип. 62. С. 42–52. <https://doi.org/10.15407/np.62.042>

20. Гребенюк А. Пропаганда: метод спеціальних інформаційних операцій чи акту зовнішньої інформаційної агресії? *Наук. пр. Нац. б-ки України*

ім. В. І. Вернадського. 2022. Вип. 63. С. 65–74. <https://doi.org/10.15407/pr.63.065>

21. Гулай В. Маніпулятивно-пропагандистські складові загрози інформаційній безпеці в реаліях гібридної війни Російської Федерації проти України. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2016. Вип. 6. С. 34–42.

22. Гурковський В. Нові (конвергентні) медіа у здійсненні інформаційно-пропагандистських акцій щодо України. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2015. Вип. 16. С. 128–145.

23. Гусак О. Інструменти автоматизованого виявлення сепаратистського та пропагандистського контенту для використання у навчальних закладах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 18. С. 67–78.

24. Дарморіз О. Соціальний міф як засіб консолідації українців та проти-стояння ворожій пропаганді. *Українознавчий альманах*. 2016. Вип. 19. С. 165–168.

25. Даценко А. Методично-організаційні аспекти впровадження заходів протидії російській пропаганді та дезінформації. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 35. С. 168–176. <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.35.20>

26. Даценко А. Ю. Стратегічні напрями боротьби з російською пропагандою і дезінформацією в інформаційному просторі України. *Гілея: наук. вісн.* 2019. Вип. 145(3). С. 39–43.

27. Дворовий М. В. Відповідальність аудіовізуальних медіа за мову ненависті та пропаганду війни: транскордонний аспект. *Наук. зап. НаУКМА. Юридичні науки*. 2015. Т. 168. С. 105–109.

28. Денисова А. Ю. Чорний піар та пропаганда у російському медійному просторі в 2014 році. *Вісн. Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 2. С. 206–214.

29. Денисюк Ж. З. Пропаганда та контрпропаганда в контексті стратегій державної інформаційної політики. *Вчені зап. ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2021. Т. 32(71). № 2. С. 46–51. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.2/08>

30. Донбас у системі інформаційної безпеки держави: регіональні особливості, зовнішні виклики, інструменти боротьби з антиукраїнською пропагандою / Аналітична доповідь. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 196 с.

31. Драбюк С. С. Пропаганда та її види. Шляхи протидії пропаганді. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 153–157. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.28>

32. Жалімас Д. Російське виправдання анексії Криму та нацистська пропаганда: велика схожість та незначні відмінності. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 2. С. 17–29. <https://doi.org/10.30970/jcl.2.2017.2>
33. Житарюк М. Інформаційна пропаганда Кремля в контексті геополітики. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Журналістика*. 2017. Вип. 42. С. 216–225.
34. Житарюк М. «Гарячі точки» у ЗМІ та засобах масової інформації, пропаганди і маніпуляції. Особливості російсько-української війни 2014 р. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Журналістика*. 2015. Вип. 40. С. 208–214.
35. Журавель М. М. Особистісна опірність впливу політичної пропаганди як психологічна проблема. *Вісн. Нац. ун-ту оборони України*. 2015. Вип. 3. С. 101–105.
36. Закіров М., Закірова С. Дилема інформаційної безпеки особистості в інформаційному суспільстві. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 63. С. 50–64. <https://doi.org/10.15407/np.63.050>
37. Зражевська Н. І. Комунікаційні технології: Черкаси : Брама-Україна, 2010. 224 с.
38. Зубченко О. С. Конструювання штучної повсякденності у російських пропагандистських телеграм-каналах (на прикладі тимчасово окупованих територій Запорізької області). *Вісн. Нац. техн. ун-ту України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2022. № 4. С. 6–16. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4\(56\).269573](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4(56).269573)
39. Іванець А. До питання про використання Росією монументальної пропаганди як елементу окупаційної політики на тимчасово окупованій території Криму у 2014–2018 роках. *Українознавство*. 2018. № 4. С. 64–79. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.4\(69\).2018.153581](https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(69).2018.153581)
40. Іваницька Б. Основні методи пропаганди в російському Інтернет-ЗМІ Pravda.ru. *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. *Серія: Журналістські науки*. 2018. № 896. С. 54–58. <https://doi.org/10.23939/sjs2018.01.059>
41. Іванов О. Історичні наративи російської пропаганди: сутність і особливості нівелювання. *Комунікативні стратегії інформаційного суспільства: лінгвістика, право, інформаційна безпека* : матеріали XIII Всеукр. наук. конф. молодих учених, студентів та курсантів (м. Київ, 10 квіт. 2022 р.). Київ : НА СБУ, 2022. С. 29–33.
42. Ільницький В., Старка В., Галів М. Російська пропаганда як елемент підготовки до збройної агресії проти України. *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 43–55. <https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043>
43. Калакура Я. Конструювання образу ворога як технологія маніпуляцій

російської історіографії та пропаганди. *Україна–Європа–Світ. Міжнар. зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2016. Вип. 18. С. 179–188.

44. Каприця Р. О. Піар та пропаганда на пострадянському просторі: проблеми розвитку інформаційної політики. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. Вип. 35. С. 213–230.

45. Карпчук Н., Юськів Б. Вплив російської пропаганди на формування іміджу української влади. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2020. Вип. 2(8). С. 72–82.

46. Кеворкян К. Э., Ярмак О. В. Происхождение феномена пропаганды и его современные черты. *Гуманітарний часопис*. 2009. № 1. С. 112–119.

47. Кеворкян К. Е. Пропаганда: генезис і визначення в контексті сучасних комунікацій. *Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології*. 2012. № 1013. Вип. 21. С. 123–128.

48. Кличков Д. В. Інформаційні війни як важіль впливу на громадську думку. *Пропаганда vs контрпропаганда у медіапросторі: минуле, сучасне, майбутнє* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 12 лют. 2018 р.). Запоріжжя : Інтер-М, 2018. С. 382–386.

49. Ковальчук Н. Ідеї панславізму в сучасному російському офіційному дискурсі і пропаганді. *Проблеми слов'янознавства*. 2016. Вип. 65. С. 193–200.

50. Ковпак В. А., Тройно М. Р. Комунікаційні стратегії пропагандистського документального контенту як інструмент наративного регулювання. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2023. № 1. С. 13–21. [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.1\(53\).2](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.1(53).2)

51. Комар О. Soft power і пропаганда у російсько-українській війні: епістемологічний аналіз. *Українознавчий альманах*. 2022. Вип. 30. С. 82–88. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2022.30.11>

52. Коновальчук П. І. Зміст та основні напрями пропаганди Російської православної церкви у контексті гібридної війни Росії проти України. *Стратегічна панорама*. 2018. № 2. С. 31–36.

53. Коруц У. Структура та зміст феномену пропаганди війни в системі соціальних та міжнародних відносин. *Evropský politický a právní diskurz*. 2019. Sv. 6. Vyd. 6. С. 45–51.

54. Кривко А. В., Кривко І. М. Пропаганда російської федерації у східних областях України та боротьба з нею (аналітична довідка). *Пропаганда vs контрпропаганда у медіапросторі: минуле, сучасне, майбутнє* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 12 лют. 2018 р.). Запоріжжя : Інтер-М, 2018. С. 396–399.

55. Крисяк П. В. Інформаційно-пропагандистський вплив Російської

Федерації на населення зарубіжних країн (на прикладі розгортання «культурних» центрів у Європі). *Держава і право. Серія : Політичні науки*. 2018. Вип. 80. С. 170–178.

56. Крупський І. Пропагандистсько-маніпуляційна діяльність російського телебачення як чинник розпалювання міждержавної ворожнечі. *Теле- та радіожурналістика*. 2015. Вип. 14. С. 179–187.

57. Куцька О. М., Туранський М. О. Роль російських теле- і радіоканалів в інформаційно-пропагандистському забезпеченні окупації Криму. *Воєнно-історичний вісник*. 2019. № 2. С. 99–112.

58. Куцька О. М., Федоренко В. В., Черненко А. Д. Російська пропаганда щодо подій на Майдані Незалежності у Києві (кінець 2013 – лютий 2014 років). *Гілея : наук. вісн.* 2016. Вип. 113. С. 382–386.

59. Левицький В. В. Пропаганда у сучасному російському кінематографі. *Наук. зап. НаУКМА. Теорія та історія культури*. 2017. Т. 191. С. 29–32.

60. Левченко О. П., Дмитренко Ю. В. Специфіка дискурсу ворожої пропаганди. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 24(2). С. 155–159. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.2.31>

61. Лизанчук В. Просвітницька і маніпулятивна пропаганда в умовах нинішньої російсько-української війни. *Теле- та радіожурналістика*. 2018. Вип. 17. С. 22–51.

62. Логвинюк Т. В. Пропагандистські наративи як зброя російської федерації в гібридній війні проти України. *Український літопис*. 2023. Вип. 2. С. 30–42. <https://doi.org/10.31470/2786-8583-2023-2-30-42>

63. Лозовий В. С. Маніпулювання історією Великої Вітчизняної війни як складова пропагандистської кампанії проти України. *Вісн. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Історичні науки*. 2018. Вип. 11. С. 282–289.

64. Магалецький А. М. Міф про Велику Вітчизняну війну як засіб впливу російської пропаганди в сучасній гібридній війні проти України. *Интермарум: історія, політика, культура*. 2020. Вип. 8. С. 121–139.

65. Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ : Каламар, 2017. 268 с.

66. Мазепа С. О. Про криміналізацію пропаганди в умовах російсько-української війни: вітчизняний та міжнародний досвід. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. Вип. 3. С. 176–182. <https://doi.org/10.35774/app2022.03.176>

67. Максимович М. Медійні аспекти «путінської» аудіовізуальної пропаганди. *Теле- та радіожурналістика*. 2015. Вип. 14. С. 195–202.

68. Малик І. Р. Символізм та візуалізація у формуванні пропагандист-

ського комунікативного простору Російською Федерацією під час активної фази російсько-української війни. *Вісн. Нац. техн. ун-ту України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2022. № 3. С. 69–76. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3\(55\).269553](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3(55).269553)

69. Мельник О. В. Міфологеми в російсько-українському протистоянні 2014 року: мета, спосіб використання та значення для ідеологічно-пропагандистської кампанії у суспільстві (за матеріалами інтернет-простору). *Інтелігенція і влада. Серія : Історія*. 2014. Вип. 31. С. 118–126.

70. Національна безпека в умовах інформаційних та гібридних війн: монографія / [В. С. Куйбіда та ін.]. Київ : НАДУ, 2019. 380 с.

71. Національна стійкість України: стратегія відповіді на виклики та випередження гібридних загроз : національна доповідь / Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2022. 552 с.

72. Неліпович Д. О., Петінова О. Б. Пропаганда – зброя ворога у війні 2022 (на матеріалах соціологічного дослідження). *У пошуку нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2–3 лют. 2023 р.). Київ : НАКККіМ, 2023. С. 113–117.

73. Олійник Х. В. Стан теоретичного дослідження питань кримінальної відповідальності за пропаганду, планування, підготовку, розв’язання та ведення агресивної війни. *Вісн. Львів. торг.-екон. ун-ту. Юридичні науки*. 2019. Вип. 8. С. 117–124. <https://doi.org/10.36477/2616-7611-2019-08-13>

74. Павлов Д. Політична пропаганда: до визначення поняття. *Гілея: наук. вісн.* 2013. Вип. 79. С. 328–331.

75. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

76. Панченко О. А. Інституційне забезпечення процесів протидії російській інформаційній експансії та пропаганді в сучасному світі. *Інформація і право*. 2021. № 3. С. 28–34.

77. Платмір Я. Л., Хоменко Д. В. Монументальна пропаганда як засіб гібридної війни (на прикладі тимчасово окупованих територій ОРДЛО). *Вісн. Черкаського ун-ту. Серія : Історичні науки*. 2021. № 2. С. 89–97. <https://doi.org/10.31651/2076-5908-2021-2-89-97>

78. Полтавець С. «Козацький дискурс» як складова інформаційної війни. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 165–179. <https://doi.org/10.15407/np.43.165>

79. Полтораєв В. А., Стадник А. Г. Пропаганда та її місце в процесі ведення інформаційних війн. Основні форми пропагандистського впливу: пряма пропаганда, джінса, паблісіті, пропаганда 2.0. *Epistemological studies*

in philosophy, social and political sciences. 2020. Vol. 3. Issue 1. С. 126–138.
<https://doi.org/10.15421/342014>

80. Почепцов Г. Г. Забезпечення комунікативних операцій держави. *Психолінгвістика*. 2012. Вип. 10. С. 300–305.

81. Почепцов Г. Пропаганда 2.0. Харьков : Фолио, 2018. 791 с.

82. Притула А. М. Пропаганда – компонент гібридної війни: шляхи протидії засобами кримінального права. *Юридична наука*. 2015. № 3. С. 99–104.

83. Ромців О., Харченко А. Методи російської інформаційної пропаганди та їх вплив на імідж України у світі. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 190–193. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.32>

84. Рябчук М. «Майже один народ». Особливості використання пропагандистської міфологеми в умовах неоголошеної війни. *Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5–6. С. 213–231.

85. Рябчук М. Називаючи речі своїми іменами. Російська пропагандистська риторика як вірогідний доказ геноцидних намірів. *Політичні дослідження*. 2023. № 2. С. 146–161. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2023-2-7>

86. Самокиш І. О. Антиєвропейська пропаганда Russia Today під час висвітлення подій Євромайдану. *Пропаганда vs контрпропаганда у медіа-просторі: минуле, сучасне, майбутнє : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 12 лют. 2018 р.)*. Запоріжжя : Інтер-М, 2018. С. 369–381.

87. Самотуга А. В. Пропаганда та конституційне право на інформацію під час війни на тлі зіткнень тоталітарних практик із демократичними цінностями. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. 2022. № 2. С. 249–264.

88. Самчинська О. А., Фурашев В. М. Інформаційне насильство, інформаційна маніпуляція та пропаганда: поняття, ознаки та співвідношення. *Інформація і право*. 2021. № 1. С. 55–65. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1\(36\).238183](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1(36).238183)

89. Свідерська О. І. Цифрова пропаганда та ризики інформаційної безпеки у контексті російсько-української війни. *Політикус*. 2022. Вип. 2. С. 60–65. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-2.10>

90. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Харків : Фолио, 2017. 496 с.

91. Семенова О. Російська пропаганда у соціальних медіа: загрози та шляхи протидії. *Українознавство*. 2021. № 4. С. 47–71.

92. Смола Л. Особливості російського пропагандистського дискурсу (на

прикладі українсько-російського конфлікту на Сході України). *Вісн. Книжк. палати*. 2015. № 10. С. 43–45.

93. Співак К., Саврук М. Інформаційна політика протидії російської пропаганди в Україні. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Міжнародні відносини*. 2019. Вип. 46. С. 189–198.

94. Стадник А. Г. Засоби пропаганди та інформаційна зброя в сучасній інформаційній війні. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2016. № 1. С. 112–121.

95. Стеблина Н. Виявлення проросійської пропаганди у найпопулярніших телеграм-каналах Одещини (Аналіз фреймів). *Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Журналістика*. 2022. № 1. С. 80–88. <https://doi.org/10.23939/sjs2022.01.080>

96. Ткач В. Ф. Спецпропаганда як інформаційний складник гібридної війни Росії проти України. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 1. С. 99–109.

97. Топальський В. Л., Іваненко С. М. Використання конструкту «велика вітчизняна війна» в російській антиукраїнській пропаганді. *Воєнно-іст. вісн.* 2020. № 3. С. 42–54.

98. Туранський М. О. Тижневик «Военно-промышленный курьер» як джерело маніпулятивно-пропагандистської інформації у латентній фазі підготовки Росії до анексії Криму (2004–2013 рр.). *Військово-наук. вісн.* 2017. Вип. 28. С. 216–227.

99. Тютюнник Л. Л. Пропаганда як засіб маніпуляції в умовах війни. *Вісн. Нац. ун-ту оборони України*. 2023. № 6(76). Вип. 6. С. 184–192. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-76-6-184-192>

100. Шпилик С. Інформаційна війна, пропаганда та рг: такі схожі й такі різні... *Галицький екон. вісн.* 2014. № 4. С. 178–188.

101. Федорчук В. Пропаганда як складник інформаційної війни. *Наук. зап. Ін-ту журналістики*. 2017. Т. 3–4. С. 13–20.

102. Фесенко А. М., Чорна В. О., Бондарець Б. Б. Тотальна пропаганда: спроба концептуалізації. *Габітус*. 2022. Вип. 42. С. 11–21. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.42.1>

103. Фісенко Т. В. Пропаганда як складник гібридної війни. *Інформаційне суспільство*. 2017. Вип. 25. С. 41–48.

104. Фіялка С. Б. Відеоігри як інструмент пропаганди в умовах російсько-українського протистояння. *Технологія і техніка друкарства*. 2017. Вип. 3. С. 79–85.

105. Холох О. І. Філософсько-антропологічне осмислення сучасної пропаганди. *Гілея : наук. вісн.* 2016. Вип. 114. С. 241–246.

106. Чікарькова М. Ю. Пропаганда ідей «Руского міра» в Україні як системна інформаційна війна в сфері культури. *Вісн. Маріупольського держ. ун-ту. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. 2021. Вип. 21. С. 83–92.

107. Юськів Х. Наративи російської пропаганди в Україні. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 30. С. 226–232. <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.31>

108. Яремчук В. Д. Російська Православна Церква в інформаційно-пропагандистському конструкті політики РФ щодо України на сучасному етапі. *Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. Вип. 3. С. 247–273.

References

1. Averianova, N. (2018). Mystetstvo yak zasib propahandy ta kontrpropahandy v umovakh rosiiskoi ahresii [Art as a means of propaganda and counter-propaganda in the context of Russian aggression]. *Ukrainoznavchyi almanakh – Ukrainian Studies Almanac*, 23, 107-112 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2018.23.17>

2. Bevez, T. (2015). Ukraintsi i rosiiany pid prytsilom rosiiskoi propahandy [Ukrainians and Russians in the crosshairs of Russian propaganda]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh studii imeni I. F. Kurasa – Scientific Notes of I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 1, 150-163 [in Ukrainian].

3. Bielkin, L. M., Yurynets, Yu. L., Bielkin M. L. (2022). Doslidzhennia metodiv antyukrainskoi rosiiskoi propahandy v informatsiinykh viinakh proty Ukrainy [Research of anti-Ukrainian Russian propaganda methods in information wars against Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo – Legal Bulletin. Air and Space Law*, 3, 8-94 [in Ukrainian].

4. Blyzniuk, A. S. (2015). Propahanda ta kontrpropahanda v umovakh suchasnoi hibrydnoi viiny [Propaganda and Counter-Propaganda in the Context of Modern Hybrid Warfare]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky – Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 60, 49-54 [in Ukrainian].

5. Blyzniuk, A. (2015). Hibrydna viina XXI stolittia. Propahanda yak osnovna skladova u politychnykh, sotsialnykh ta etnichnykh protystoianniakh [Hybrid warfare of the XXI century. Propaganda as the main component in political, social and ethnic confrontations]. *Intermarum: istoriia, polityka, kultura – Intermarum: History, Politics, Culture*, 2, 390-399 [in Ukrainian].

6. Bohuslavska, K. P. (2018). Konstruiuvannia rosiiskoho propahandystskoho

siuzhetu pro “poizd druzhby” [Construction of the Russian propaganda story about the “friendship train”]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Istorii i teoriia kultury – Scientific Notes of NaUKMA. History and Theory of Culture, 1*, 29-34 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.18523/2617-89071153521>

7. Boiko, O. (2011). Propahanda [Propaganda]. *Political Encyclopedia*. (p. 610). Kyiv [in Ukrainian].

8. Budko, T. V. (2017). Poniattia propahandy: iurydychnyi ta linhvistychnyi aspekty [The concept of propaganda: legal and linguistic aspects]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza – Criminalistics and Forensics, 62*, 196-205 [in Ukrainian].

9. But, K. O. (2022). Propahanda ta mediarealnist yak instrumenty vedennia informatsiinoi viiny: lokalnyi vymir [Propaganda and Media Reality as Tools of Information Warfare: Local Dimension]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Sotsialni komunikatsii – State and Regions. Series: Social Communications, 4*, 24-32 [in Ukrainian].

10. Vakulych, V., Novorodovska, N. (2023). Rosiiska propahanda ahresii proty Ukrainy (2014-2021 rr.) [Russian propaganda of aggression against Ukraine (2014-2021)]. *Ukrainskyi informatsiinyi prostir – Ukrainian Information Space, 1*, 119-132 [in Ukrainian].

11. Vashchenko, N. M. (2020). Holovni naratyvy suchasnoi rosiiskoi propahandy yak vplyvohenna problematyka v umovakh konstsiientalnoi viiny Rosii proty Ukrainy [The main narratives of modern Russian propaganda as influential issues in the context of Russia’s confessional war against Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky – Scientific Notes of the Institute of Journalism, 1*, 180-202 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.17721/2522-1272.2020.76.15>

12. Vezhbovska, L. (2023). Funktsionuvannia vizualnykh naratyviv rosiiskoi propahandy v umovakh zbroinoi viiny proty Ukrainy [The functioning of visual narratives of Russian propaganda in the context of the armed war against Ukraine]. *Demiurh: idei, tekhnolohii, perspektyvy dizainu – Demiurge: Ideas, Technologies, Design Perspectives, 1*, 8-23 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31866/2617-7951.6.1.2023.279022>

13. Verkhovtseva, I. H. (2024). Informatsiino-komunikatsiini aspekty publichnoi dyplomatii za umov hlobalizatsii: propahanda [Information and Communication Aspects of Public Diplomacy in the Context of Globalization: Propaganda]. In “*Diplomacy of a Sovereign Ukraine at War: New Challenges and Tasks*”. *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference With International Participation, 21 December 2023* (pp. 27-30). Cherkasy [in Ukrainian].

14. Verkhovtseva, I. H. (2023). Istorychna matrytsia “ruskyi myr” ta od-

noimennyi suchasnyi propahandystskyi mif krainy-ahresorky: do dekonstruktsii kontseptu [The Historical Matrix of the “Russian World” and the Modern Propaganda Myth of the Aggressor Country of the Same Name: Toward a Deconstruction of the Concept]. In “*Countering disinformation in the context of Russian aggression against Ukraine: challenges and prospects*”. *Abstracts of the Participants of the International Scientific and Practical Conference, 12-13 December 2023* (pp. 13-18). Kharkiv [in Ukrainian].

15. Vitiuk, N. (2019). Osoblyvosti dyskursu politychnoi propahandy v umovakh informatsiino-psykholohichnoi viiny [Features of political propaganda discourse in the context of information and psychological warfare]. *Zbirnyk naukovykh prats: psykholohiia – Collection of Scientific Papers: Psychology, 24*, 29-38 [in Ukrainian].

16. Hapii, V. E. (2018). Propahanda yak instrument vplyvu na pidsvidomist liudyny v suchasni Ukraini [Propaganda as an instrument of influence on the human subconscious in modern Ukraine]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist, 1(2)*, 636-641 [in Ukrainian].

17. Horun, O. Yu. (2023). Protydiia vorozhii media-propahandi v umovakh pravovoho rezhymu viiskovoho stanu v Ukraini [Countering hostile media propaganda under the legal regime of martial law in Ukraine]. *Informatsiia i pravo – Information and Law, 1*, 116-128 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\).287772](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44).287772)

18. Hrebenuk, A. (2021). Antyukrainska propahanda: kharakterni rysy ta poniattia [Anti-Ukrainian Propaganda: Characteristics and Concepts]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, 61*, 128-139 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.61.128>

19. Hrebenuk, A. (2021). Propahanda yak metod spetsialnykh operatsii v umovakh informatsiinoi viiny [Propaganda as a method of special operations in the context of information warfare]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, 62*, 42-52 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.62.042>

20. Hrebenuk, A. (2022). Propahanda: metod spetsialnykh informatsiinykh operatsii chy aktu zovnishnoi informatsiinoi ahresii? [Propaganda: a method of special information operations or an act of external information aggression?]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, 63*, 65-74 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.63.065>

21. Hulai, V. (2016). Manipuliatyvno-propahandystski skladovi zahroz informatsiinii bezpetsi v realiiakh hibrydnoi viiny Rosiiskoi Federatsii proty

Ukraine] [Manipulative and Propaganda Components of Threats to Information Security in the Realities of the Russian Federation's Hybrid War Against Ukraine]. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, 6, 34-42 [in Ukrainian].

22. Hurkovskiy, V. (2015). Novi (konverhentni) media u zdiisnenni informatsiino-propahandystskykh aksii shchodo Ukrainy [New (convergent) media in the implementation of information and propaganda campaigns on Ukraine]. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia – Theoretical and Applied Issues of State-Building*, 16, 128-145 [in Ukrainian].

23. Husak, O. (2018). Instrumenty avtomatyzovanoho vyivlennia separatystskoho ta propahandystskoho kontentu dlia vykorystannia u navchalnykh zakladakh [Tools for automated detection of separatist and propaganda content for use in educational institutions]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Topical Issues of the Humanities*, 18, 67-78 [in Ukrainian].

24. Darmoriz, O. (2016). Sotsialnyi mif yak zasib konsolidatsii ukrainsiv ta protystoiannia vorozhii propahandi [Social myth as a means of consolidating Ukrainians and countering enemy propaganda]. *Ukrainoznavchy almanakh – Ukrainian Studies Almanac*, 19, 165-168 [in Ukrainian].

25. Datsenko, A. (2021). Metodychno-orhanizatsiini aspekty vprovadzhennia zakhodiv protydii rosiiskii propahandi ta dezinformatsii [Methodological and Organizational Aspects of Implementing Measures to Counter Russian Propaganda and Disinformation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: Filosofsko-politologichni studii – Bulletin of Lviv University. Series of Philosophical and Political Studies*, 35, 168-176 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.35.20>

26. Datsenko, A. Yu. (2019). Stratehichni napriamy borotby z rosiiskoii propahandoiu i dezinformatsiieiu v informatsiinomu prostori Ukrainy [Strategic directions of combating Russian propaganda and disinformation in the information space of Ukraine]. *Hileia – Gilea*, 145(3), 39-43 [in Ukrainian].

27. Dvorovy, M. V. (2015). Vidpovidalnist audiovizualnykh media za movu nenavysti ta propahandu viiny: transkordonnyi aspekt [Responsibility of audiovisual media for hate speech and war propaganda: a cross-border perspective]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky – Scientific Notes of NaUKMA. Legal Sciences*, 168, 105-109 [in Ukrainian].

28. Denysova, A. Yu. (2015). Chornyi piar ta propahanda u rosiiskomu mediinomu prostori v 2014 rotsi [Black PR and Propaganda in the Russian Media Space in 2014]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”*. Seriya: *Filosofii, filosofii prava, politologii, sotsiologii – Bulletin of the National University “Yaroslav*

Mudryi Law Academy of Ukraine”. Series: *Philosophy, Philosophy of Law, Political Science, Sociology*, 2, 206-214 [in Ukrainian].

29. Denysiuk, Zh. Z. (2021). Propahanda ta kontrpropahanda v konteksti stratehii derzhavnoi informatsiinoi polityky [Propaganda and counter-propaganda in the context of state information policy strategies]. *Vcheni zapysky TNU im. V. I. Vernadskoho. Serii: Derzhavne upravlinnia – Scientific Notes of Vernadsky Kyiv Polytechnic National University. Series: Public Administration*, 32(71)-2, 46-51 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.2/08>

30. Donbas u systemi informatsiinoi bezpeky derzhavy: rehionalni osoblyvosti, zovnishni vyklyky, instrumenty borotby z antyukrainskoiu propahandoiu: Analychna dopovid [Donbas in the State Information Security System: Regional Peculiarities, External Challenges, Tools for Combating Anti-Ukrainian Propaganda / Analytical Report]. (2015). Kyiv [in Ukrainian].

31. Drabiuk, S. S. (2022). Propahanda ta ii vydy. Shliakhy protydii propahandi [Propaganda and its types. Ways to counter propaganda]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 153-157 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.28>

32. Zhalimas, D. (2017). Rosiiske vypravadnannia aneksii Krymu ta natsystska propahanda: velyka skhozhist ta neznachni vidminnosti [Russian justification for the annexation of Crimea and Nazi propaganda: great similarities and minor differences]. *Ukrainskyi chasopys konstytutsiinoho prava – Ukrainian Journal of Constitutional Law*, 2, 17-29 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.30970/jcl.2.2017.2>

33. Zhytariuk, M. (2017). Informatsiina propahanda Kremlia v konteksti heopolityky [Kremlin’s Information Propaganda in the Context of Geopolitics]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Zhurnalistyka – Bulletin of Lviv University. Series: Journalism*, 42, 216-225 [in Ukrainian].

34. Zhytariuk, M. (2015). “Hariachi tochky” u ZMI ta zasobakh masovoi informatsii, propahandy i manipuliatsii. Osoblyvosti rosiisko-ukrainskoi viiny 2014 r. [“Hot spots” in the media and mass media, propaganda and manipulation. Peculiarities of the Russian-Ukrainian war in 2014.]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Zhurnalistyka – Bulletin of Lviv University. Series Journalism*, 40, 208-214 [in Ukrainian].

35. Zhuravel, M. M. (2015). Osobystisna opirnist vplyvu politychnoi propahandy yak psikhologichna problema [Personal resistance to the influence of political propaganda as a psychological problem]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 3, 101-105 [in Ukrainian].

36. Zakirov, M., Zakirova, S. (2022). Dylema informatsiinoi bezpeky

osobystosti v informatsiinomu suspilstvi [The Dilemma of Personal Information Security in the Information Society]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 63, 50-64 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.63.050>

37. Zrazhevskya, N. I. (2010). Komunikatsiini tekhnolohii [Communication technologies]. Cherkasy [in Ukrainian].

38. Zubchenko, O. S. (2022). Konstruiuvannya shtuchnoi povsiakdennosti u rosiiskykh propahandystskykh telehram-kanalakh (na prykladi tymchasovo okupovanykh terytorii Zaporizkoi oblasti) [Constructing Artificial Everyday Life in Russian Propaganda Telegram Channels (on the Example of the Temporarily Occupied Territories of Zaporizhzhia Region)]. *Visnyk Natsionalnogo tekhnichnogo universytetu Ukrainy “Kyivskiy politekhnichnyi instytut”. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo – Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”. Political Science. Sociology. Law*, 4, 6-16 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4\(56\).269573](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4(56).269573)

39. Ivanets, A. (2018). Do pytannia pro vykorystannia Rosiieiu monumentalnoi propahandy yak elementu okupatsiinoi polityky na tymchasovo okupovanii terytorii Krymu u 2014–2018 rokakh [On the use of monumental propaganda by Russia as an element of its occupation policy in the temporarily occupied territory of Crimea in 2014–2018]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian Studies*, 4, 64-79 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.4\(69\).2018.153581](https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(69).2018.153581)

40. Ivanytska, B. (2018). Osnovni metody propahandy v rosiiskomu Internet-ZMI Pravda.ru [The main methods of propaganda in the Russian online media outlet Pravda.ru]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu “Lvivska politekhnika”. Seriya: Zhurnalistyky nauky – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Journalistic Sciences*, 896, 54-58 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.23939/sjs2018.01.059>

41. Ivanov, O. (2022). Istorychni naratyvy rosiiskoi propahandy: sutnist i osoblyvosti niveliuvannya [Historical narratives of Russian propaganda: the essence and features of leveling]. In “*Communication strategies of the information society: linguistics, law, information security*”. *Proceedings of the XIII All-Ukrainian Scientific Conference of Young Scientists, Students and Cadets, 10 April 2022* (pp. 29-33). Kyiv [in Ukrainian].

42. Ilnytskyi, V., Starka, V., Haliv, M. (2022). Rosiiska propaganda yak element pidhotovky do zbroinoi agresii proty Ukrainy [Russian propaganda as an element of preparation for armed aggression against Ukraine]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, 5, 43-55 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/uhj2022.05.043>

43. Kalakura, Ya. (2016). Konstruiuvannya obrazu voroha yak tekhnolohiia

manipuliatsii rosiiskoi istoriohrafii ta propahandy [Constructing the image of the enemy as a technology of manipulation of Russian historiography and propaganda]. *Ukraina-Yevropa-Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny – Ukraine-Europe-World. International Collection of Scientific Papers. Series: History, International Relations, 18, 179-188* [in Ukrainian].

44. Kaprytsia, R. O. (2022). Piar ta propahanda na postradianskomu prostori: problemy rozvytku informatsiinoi polityky [PR and propaganda in the post-Soviet space: problems of information policy development]. *Mizhnarodni ta politychni doslidzhennia – International and Political Studies, 35, 213-230* [in Ukrainian].

45. Karpchuk, N., Yuskiv, B. (2020). Vplyv rosiiskoi propahandy na formuvannia imidzhu ukrainskoi vlady [The influence of Russian propaganda on the image of the Ukrainian government]. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii – International Relations, Public Communications and Regional Studies, 2(8), 72-82* [in Ukrainian].

46. Kevorkian, K. E., Yarmak, O. V. (2009). Proyskhozhdennye fenomena propahandy y eho sovremennye cherty [Origin of the phenomenon of propaganda and its modern features]. *Humanitarnyi chasopys – Humanitarian Journal, 1, 112-119* [in Russian].

47. Kevorkian, K. E. (2012). Propahanda: henezys i vyznachennia v konteksti suchasnykh komunikatsii [Propaganda: Genesis and Definition in the Context of Modern Communications]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. Serii: Pytannia politolohii – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Issues of Political Science, 1013-21, 123-128* [in Ukrainian].

48. Klychkov, D. V. (2018). Informatsiini viiny yak vazhil vplyvu na hromadsku dumku [Information wars as a lever of influence on public opinion]. In *“Propaganda vs. counter-propaganda in the media space: past, present, future”*. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 12 February 2018* (pp. 382-386). Zaporizhzhia [in Ukrainian].

49. Kovalchuk, N. (2016). Idei panslavizmu v suchasnomu rosiiskomu ofitsiinomu dyskursi i propahandi [The Ideas of Pan-Slavism in Contemporary Russian Official Discourse and Propaganda]. *Problemy slovianoznavstva – Problems of Slavic Studies, 65, 193-200* [in Ukrainian].

50. Kovpak, V. A., Troino, M. R. (2023). Komunikatsiini stratehii propahandystskoho dokumentalnoho kontentu yak instrument naratyvnoho rehuliuвання [Communication Strategies of Propaganda Documentary Content as a Tool for Narrative Regulation]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Sotsialni*

komunikatsii – State and Regions. Series: Social Communications, 1, 13-21 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.1\(53\).2](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2023.1(53).2)

51. Komar, O. (2022). Soft power i propahanda u rosiisko-ukrainskii viini: epistemolohichnyi analiz [Soft power and propaganda in the Russian-Ukrainian war: an epistemological analysis]. *Ukrainoznavchyi almanakh – Ukrainian Studies Almanac, 30*, 82-88 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2022.30.11>

52. Konovalchuk, P. I. (2018). Zmist ta osnovni napriamy propahandy Rosiiskoi pravoslavnoi tserkvy u konteksti hibrydnoi viiny Rosii proty Ukrainy [Content and main directions of the Russian Orthodox Church's propaganda in the context of Russia's hybrid war against Ukraine]. *Stratehichna panorama – Strategic Panorama, 2*, 31-36 [in Ukrainian].

53. Koruts, U. (2019). Struktura ta zmist fenomenu propahandy viiny v systemi sotsialnykh ta mizhnarodnykh vidnosyn [Structure and Content of the Phenomenon of War Propaganda in the System of Social and International Relations]. *Evropský Politický a Právní Diskurz, 6(6)*, 45-51 [in Ukrainian].

54. Kryvko, A. V., Kryvko, I. M. (2018). Propahanda rosiiskoi federatsii u skhidnykh oblastiakh Ukrainy ta borotba z neiu (analytychna dovidka) [Propaganda of the Russian Federation in the Eastern Regions of Ukraine and Combating It (analytical note)]. In “*Propaganda vs. counter-propaganda in the media space: past, present, future*”. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 12 February 2018* (pp. 396-399). Zaporizhzhia [in Ukrainian].

55. Krysiak, P. V. (2018). Informatsiino-propahandystskyi vplyv Rosiiskoi Federatsii na naselennia zarubizhnykh krain (na prykladi rozhortannia “kulturnykh” tsentriv u Yevropi) [The Russian Federation's Information and Propaganda Influence on the Population of Foreign Countries (on the Example of the Deployment of “Cultural” Centers in Europe)]. *Derzhava i pravo. Seriya: Politychni nauky – State and Law. Series: Political Sciences, 80*, 170-178 [in Ukrainian].

56. Krupskiy, I. (2015). Propahandystsko-manipuliatsiina diialnist rosiiskoho telebachennia yak chynnyk rozpaliuvannia mizhderzhavnoi vorozhnechi [Propaganda and Manipulative Activities of Russian Television as a Factor of Inciting Interstate Hostility]. *Tele- ta radiozhurnalistyka – TV and Radio Journalism, 14*, 179-187 [in Ukrainian].

57. Kutska, O. M., Turanskyi, M. O. (2019). Rol rosiiskykh tele- i radiokanaliv v informatsiino-propahandystskomu zabezpechenni okupatsii Krymu [The Role of Russian TV and Radio Channels in the Information and Propaganda Support

of the Occupation of Crimea]. *Voiенno-istorychnyi visnyk – Military History Bulletin*, 2, 99-112 [in Ukrainian].

58. Kutska, O. M., Fedorenko, V. V., Chernenko A. D. (2016). Rosiiska propahanda shchodo podii na Maidani Nezalezhnosti u Kyievi (kinets 2013 - liutyi 2014 rokiv) [Russian propaganda about the events on Independence Square in Kyiv (late 2013 - February 2014)]. *Hileya: naukovyi visnyk – Gilea: Scientific Bulletin*, 113, 382-386 [in Ukrainian].

59. Levyskii, V. V. (2017). Propahanda u suchasnomu rosiiskomu kinematohrafi [Propaganda in contemporary Russian cinema]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Teoriia ta istoriia kultury – Scientific Notes of NaUKMA. Theory and History of Culture*, 191, 29-32 [in Ukrainian].

60. Levchenko, O. P., Dmytrenko, Yu. V. (2022). Spetsyfika dyskursu vorozhoi propahandy [Specifics of the discourse of hostile propaganda]. *Zakarpatski filoholohichni studii – Transcarpathian Philological Studies*, 24(2), 155-159 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.2.31>

61. Lyzanchuk, V. (2018). Prosvitnytska i manipulyativna propahanda v umovakh nynishnoi rosiisko-ukrainskoi viiny [Educational and manipulative propaganda in the context of the current Russian-Ukrainian war]. *Teleta radiozhurnalistyka – TV and Radio Journalism*, 17, 22-51 [in Ukrainian].

62. Lohvyniuk, T. V. (2023). Propahandystski naratyvy yak zbroia rosiiskoi federatsii v hibriddnii viini proty Ukrainy [Propaganda narratives as a weapon of the Russian Federation in the hybrid war against Ukraine]. *Ukrayinskyi litopys – Ukrainian Chronicle*, 2, 30-42 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31470/2786-8583-2023-2-30-42>

63. Lozovyi, V. S. (2018). Manipulivannia istoriieiu Velykoi Vitchyznianoї viiny iak skladova propahandystskoi kampanii proty Ukrainy [Manipulating the History of the Great Patriotic War as a Component of the Propaganda Campaign Against Ukraine]. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Istorychni nauky – Bulletin of Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University. Historical sciences*, 11, 282-289 [in Ukrainian].

64. Mahaletskyi, A. M. (2020). Mif pro Velyku Vitchyznianoї viinu yak zasib vplyvu rosiiskoi propahandy v suchasni hibriddnii viini proty Ukrainy [The Myth of the Great Patriotic War as a Means of Influence of Russian Propaganda in the Modern Hybrid War Against Ukraine]. *Intermarum: istoria, polityka, kultura – Intermarium: History, Politics, Culture*, 8, 121-139 [in Ukrainian].

65. Mahda, Ye. (2017). Hibriddna ahresiia Rosii: uroky dlia Yevropy [Russia's hybrid aggression: lessons for Europe]. Kyiv [in Ukrainian].

66. Mazepa, S. O. (2022). Pro kryminalizatsiiu propahandy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: vitchyzniani ta mizhnarodnyi dosvid [On the

Criminalization of Propaganda in the Context of the Russian-Ukrainian War: Domestic and International Experience]. *Aktualni problemy pravoznavstva – Current issues of jurisprudence*, 3, 176-182 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.35774/app2022.03.176>

67. Maksymovych, M. (2015). Mediini aspekty “putinskoï” audiovizualnoi propahandy [Media aspects of Putin’s audiovisual propaganda]. *Teleta radiozhurnalistyka – TV and Radio Journalism*, 14, 195-202 [in Ukrainian].

68. Malyk, I. R. (2022). Symvolizm ta vizualizatsiia u formuvanni propahandystskoho komunikatyvnoho prostoru Rosiiskoiu Federatsiieiu pid chas aktyvnoi fazy rosiisko-ukrainskoi viiny [Symbolism and visualization in the formation of propaganda communication space by the Russian Federation during the active phase of the Russian-Ukrainian war]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy “Kyivskiy politekhnichnyi instytut”. Politohiia. Sotsiologiia. Pravo – Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”. Political Science. Sociology. Law*, 3, 69-76 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3\(55\).269553](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.3(55).269553)

69. Melnyk, O. V. (2014). Mifolohemy v rosiisko-ukrainskomu protystoianni 2014 roku: meta, sposib vykorystannia ta znachennia dlia ideolohichno-propahandystskoi kampanii u suspilstvi (za materialamy internet-prostoru) [Mythologemes in the Russian-Ukrainian Confrontation of 2014: Purpose, Method of Use and Significance for the Ideological and Propaganda Campaign in Society (Based on the Internet)]. *Intelihentsiia i vlada. Serii : Istoriia – Intellectuals and Power. Series: History*, 31, 118-126 [in Ukrainian].

70. Natsionalna bezpeka v umovakh informatsiinykh ta hibrydnykh viin: monohrafiia [National security in the context of information and hybrid wars: a monograph]. (2019). Kyiv [in Ukrainian].

71. Natsionalna stiikist Ukrainy: stratehiia vidpovidi na vyklyky ta vyperezhennia hibrydnykh zahroz: natsionalna dopovid [National Resilience of Ukraine: a Strategy for Responding to Challenges and Preventing Hybrid Threats: National Report]. (2022). Kyiv [in Ukrainian].

72. Nelipovych, D. O., Petinova, O. B. (2023). Propahanda – zbroia voroha u viini 2022 (na materialakh sotsiolohichnoho doslidzhennia) [Propaganda is the enemy’s weapon in the war of 2022 (based on sociological research)]. In “*In search of new meanings of the multicultural world. The post-war dialog of cultures*”. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 2-3 February 2023* (pp. 113-117). Kyiv [in Ukrainian].

73. Oliinyk, Kh. V. (2019). Stan teoretychnoho doslidzhennia pytan kryminalnoi vidpovidalnosti za propahandu, planuvannia, pidhotovku, rozviazannia ta vedennia ahresyvnoi viiny [The State of Theoretical Research

on Criminal Liability for Propaganda, Planning, Preparation, Waging and Conduct of an Aggressive War]. *Visnyk Lvivskoho torhivelno-ekonomichnoho universytetu. Yurydychni nauky – Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Legal Sciences*, 8, 117–124 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.36477/2616-7611-2019-08-13>

74. Pavlov, D. (2013). Politychna propahanda: do vyznachennia poniattia [Political propaganda: to define the concept]. *Hileia – Gilea*, 79, 328-331 [in Ukrainian].

75. Parakhonskyi, B. O., Yavorska, H. M. (2019). Ontolohiia viiny i myru: bezpeka, stratehiia, smysl: monohrafiia [The Ontology of War and Peace: Security, Strategy, and Meaning: a monograph]. Kyiv [in Ukrainian].

76. Panchenko, O. A. (2021). Instytutsiine zabezpechennia protsesiv protydiv rosiiskii informatsiinii ekspansii ta propahandi v suchasnomu sviti [Institutional Support for Countering Russian Information Expansion and Propaganda in the Modern World]. *Informatsiia i pravo – Information and Law*, 3, 28-34 [in Ukrainian].

77. Platmir, Ya. L., Khomenko, D. V. (2021). Monumentalna propahanda yak zasib hibrydnoi viiny (na prykladi tymchasovo okupovanykh terytorii ORDLO) [Monumental propaganda as a means of hybrid warfare (on the example of the temporarily occupied territories of the ORDLO)]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Istorychni nauky – Bulletin of Cherkasy University. Series: Historical Sciences*, 2, 89-97 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.31651/2076-5908-2021-2-89-97>

78. Poltavets, S. (2016). “Kozatskyi dyskurs” yak skladova informatsiinoi viiny [“Cossack discourse” as a component of information warfare]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 43, 165-179 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15407/np.43.165>

79. Poltorak, V. A., Stadnyk, A. H. (2020). Propahanda ta yii mistse v protsesi vedennia informatsiinykh viin. Osnovni formy propahandystskoho vplyvu: priama propahanda, dzhyntsa, pablisiti, propahanda 2.0 [Propaganda and its place in the process of information warfare. The main forms of propaganda influence: direct propaganda, denunciation, publicity, propaganda 2.0]. *Epistemological Studies in Philosophy, Social and Political Sciences*, 3-1, 126-138 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.15421/342014>

80. Pocheptsov, H. H. (2012). Zabezpechennia komunikatyvnykh operatsii derzhavy [Ensuring communication operations of the state]. *Psykhohinhvistyka – Psycholinguistics*, 10, 300-305 [in Ukrainian].

81. Pocheptsov, H. (2018). Propaganda 2.0 [Propaganda 2.0]. Kharkiv [in Russian].

82. Prytula, A. M. (2015). Propahanda – komponent hibrydnoi viiny: shliakhy protydiv zasobamy kryminalnogo prava [Propaganda as a Component of Hybrid Warfare: Ways to Counteract it by Means of Criminal Law]. *Yurydychna nauka – Legal Science*, 3, 99-104 [in Ukrainian].

83. Romtsiv, O., Kharchenko, A. (2023). Metody rosiiskoi informatsiinoi propahandy ta yikh vplyv na imidzh Ukrainy u sviti [Russian information propaganda methods and their impact on Ukraine's image in the world]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, 5, 190-193 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.32>

84. Riabchuk, M. (2017). “Maizhe ody narod”. Osoblyvosti vykorystannia propahandystskoi mifolohemy v umovakh neoholoshenoї viiny [“Almost one nation”. Peculiarities of the use of propaganda mythologeme in the conditions of undeclared war]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh studii imeni I. F. Kurasa – Scientific Notes of I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 5-6, 213-231 [in Ukrainian].

85. Riabchuk, M. (2023). Nazyvaiuchy rechi svoimy imenamy. Rosiiska propahandystska rytoryka yak virohidnyi dokaz henotsydneykh namiriv [Calling a spade a spade. Russian propaganda rhetoric as a credible proof of genocidal intentions]. *Politychni doslidzhennia – Political Research*, 2, 146-161 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2023-2-7>

86. Samokysh, I. O. (2018). Antyievropeiska propahanda Russia Today pid chas vysvitlennia podii Yevromaidanu [Russia Today's anti-European propaganda during the coverage of Euromaidan events]. In “*Propaganda vs. counter-propaganda in the media space: past, present, future*”. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference, 12 February 2018* (pp. 369-381). Zaporizhzhia [in Ukrainian].

87. Samotuha, A. V. (2022). Propahanda ta konstytutsiine pravo na informatsiui pid chas viiny na tli zitknen totalitarnykh praktyk iz demokratychnymy tsinnostiamy [Propaganda and the constitutional right to information during the war against the background of clashes between totalitarian practices and democratic values]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 2, 249-264 [in Ukrainian].

88. Samchynska, O. A., Furashev, V. M. (2021). Informatsiine nasylstvo, informatsiina manipuliatsiia ta propahanda: poniattia, oznaky ta spivvidnoshennia

[Information Violence, Information Manipulation and Propaganda: Concepts, Signs and Correlations]. *Informatsiia i pravo – Information and Law*, 1, 55-65 [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1\(36\).238183](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.1(36).238183)

89. Sviderska, O. I. (2022). Tsyfrova propahanda ta ryzyky informatsiinoi bezpeky u konteksti rosiisko-ukrainskoi viiny [Digital propaganda and information security risks in the context of the Russian-Ukrainian war]. *Politykus – Politicus*, 2, 60-65 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-2.10>

90. Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front: monografii [The World Hybrid War: The Ukrainian Front: a monograph] (2017). Kharkiv [in Ukrainian].

91. Semenova, O. (2021). Rosiiska propahanda u sotsialnykh media: zahrozy ta shliakhy protydiv [Russian propaganda in social media: threats and ways to counteract them]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian Studies*, 4, 47-71 [in Ukrainian].

92. Smola, L. (2015). Osoblyvosti rosiiskoho propahandystskoho dyskursu (na prykladi ukrainsko-rosiiskoho konfliktu na Skhodi Ukrainy) [Peculiarities of Russian propaganda discourse (on the example of the Ukrainian-Russian conflict in Eastern Ukraine)]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty – Bulletin of the Book Chamber*, 10, 43-45 [in Ukrainian].

93. Spivak, K., Savruk, M. (2019). Informatsiina polityka protydiv rosiiskoi propahandy v Ukraini [Information Policy to Counter Russian Propaganda in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Mizhnarodni vidnosyny – Bulletin of Lviv University. Series: International Relations*, 46, 189-198 [in Ukrainian].

94. Stadnyk, A. H. (2016). Zasoby propahandy ta informatsiina zbroia v suchasniï informatsiiniï viini [Propaganda tools and information weapons in the modern information warfare]. *Perspektyvy. Sotsialno-politychnyi zhurnal – Perspectives. Socio-Political Journal*, 1, 112-121 [in Ukrainian].

95. Steblyna, N. (2022). Vyiavlennia prorosiiskoi propahandy u naipopuliarnishykh telehram-kanalakh Odeshchyny (Analiz freimiv) [Identification of pro-Russian propaganda in the most popular telegram channels of Odesa region (Frame analysis)]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnikha”: zhurnalistyka – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Journalism*, 1, 80-88 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.23939/sjs2022.01.080>

96. Tkach, V. F. (2016). Spetspropahanda yak informatsiinyi skladnyk hibrydnoi viiny Rosii proty Ukrainy [Special propaganda as an information component of Russia's hybrid war against Ukraine]. *Strategic Priorities. Series: Politics*, 1, 99-109 [in Ukrainian].

97. Topalskiy, V. L., Ivanenko, S. M. (2020). Vykorystannia konstruktiv

“velyka vitchyzniiana viina” v rosiiskii antyukrainskii propahandi [The use of the “Great Patriotic War” construct in Russian anti-Ukrainian propaganda]. *Voienno-istorychnyi visnyk – Military History Bulletin*, 3, 42-54 [in Ukrainian].

98. Turanskyi, M. O. (2017). Tyzhnevnyk “Voенно-promyshlennyj kurer” yak dzherelo manipulyativno-propahandystskoi informatsii u latentnii fazi pidhotovky Rosii do aneksii Krymu (2004-2013 rr.) [The Weekly Military-Industrial Courier as a Source of Manipulative and Propaganda Information in the Latent Phase of Russia’s Preparations for the Annexation of Crimea (2004-2013)]. *Viiskovo-naukovy visnyk – Military Scientific Bulletin*, 28, 216-227 [in Ukrainian].

99. Tiutiunnyk, L. L. (2023). Propahanda yak zasib manipulyatsii v umovakh viiny [Propaganda as a means of manipulation in times of war]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 6(76), 184-192. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-76-6-184-192>

100. Shpylyk, S. (2014). Informatsiina viina, propahanda ta pr: taki skhozhi i taki rizni... [Information warfare, propaganda and PR: so similar and so different...]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Herald*, 4, 178-188 [in Ukrainian].

101. Fedorchuk, V. (2017). Propahanda yak skladnyk informatsiinoi viiny [Propaganda as a component of information warfare]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky – Scientific Notes of the Institute of Journalism*, 3-4, 13-20 [in Ukrainian].

102. Fesenko, A. M., Chorna, V. O., Bondarets, B. B. (2022). Totalna propahanda: sprobа kontseptualizatsii [Total propaganda: an attempt at conceptualization]. *Habitus*, 42, 11-21 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.42.1>

103. Fisenko, T. V. (2017). Propahanda yak skladnyk hibrydnoi viiny [Propaganda as a component of hybrid warfare]. *Informatsiine suspilstvo – Information society*, 25, 41-48 [in Ukrainian].

104. Fiiialka, S. B. (2017). Videoihry yak instrument propahandy v umovakh rosiisko-ukrainskoho protystoiannia [Video Games as a Propaganda Tool in the Context of the Russian-Ukrainian Confrontation]. *Tekhnolohiia i tekhnika drukarstva – Printing Technology and Techniques*, 3, 79-85 [in Ukrainian].

105. Kholokh, O. I. (2016). Filosofska-antropolohichne osmyslennia suchasnoi propahandy [Philosophical and anthropological understanding of modern propaganda]. *Hileia: naukovyi visnyk – Gilea: Scientific Bulletin*, 114, 241-246 [in Ukrainian].

106. Chikarkova, M. Y. (2021). Propahanda idei “Ruskoho mira” v Ukraini yak systemna informatsiina viina v sferi kultury [Propaganda of the ideas

of the “Russian World” in Ukraine as a systemic information war in the field of culture]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: Filosofiia, kulturolohiia, sotsiologiia – Bulletin of Mariupol State University. Series: Philosophy, Cultural Studies, Sociology*, 21, 83-92 [in Ukrainian].

107. Yuskiv, Kh. (2020). Naratyvy rosiiskoi propahandy v Ukraini [Narratives of Russian propaganda in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Filosofsko-politolohichni studii – Lviv University Herald. Series of philosophical and political studies*, 30, 226-232 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.31>

108. Yaremchuk, V. D. (2015). Rosiiska Pravoslavna Tserkva v informatsiino-propahandystskomu konstrukti polityky RF shchodo Ukrainy na suchasnomu etapi [The Russian Orthodox Church in the Information and Propaganda Construct of Russia’s Policy Toward Ukraine at the Present Stage]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh studii imeni I. F. Kurasa – Scientific Notes of I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 3, 247-273 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 01.03.2024.

Iryna Verkhovtseva,

Dr. Sci (History), Associate Professor,

Professor of Department of Document Studies and Information Activities,

State University of Information and Communication Technologies

7 Solomyanska St., Kyiv 03110, Ukraine

e-mail: novboxx@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5682-993X>

Information and Communication Segment of Russian Hybrid War against Ukraine in 2014-2023: Propaganda (the State of Ukrainian Research)

The purpose of the article is to analyze the state of Ukrainian researchers’ studies of the problem of propaganda as a component of the information and communication segment of the hybrid war of the Russian Federation against Ukraine in 2014-2023, to identify gaps and promising areas for further studying this topic. Research methodology: the author used the methods of general scientific analysis and synthesis and special methods: typologization (contributed to the grouping of publications by the subject area of the study) and structural and functional (provided an opportunity to study specific areas of study of the problem as structural elements of a single phenomenon – the information and communication segment of the hybrid war of the Russian Federation against Ukraine in 2014-2023). The scientific novelty is to determine the main directions and the state of research conducted by Ukrainian scholars, of the Russian-Ukrainian information confrontation of 2014-2023 in terms of propaganda and, on this

basis, to identify gaps and outline prospects for further study of the problem. Conclusions. The analysis of the study of propaganda as a component of the information and communication segment of the Russian Federation's hybrid war against Ukraine in 2014-2023 proves that this problem has become a separate area of Ukrainian scholars' research and has its own specifics. From 2014 until the beginning of Russia's full-scale military aggression against Ukraine on February 24, 2022, Ukrainian researchers intensively developed theoretical aspects of the problem and practical issues of legal, psychological, sociological, communication and technological, artistic, philosophical and anthropological nature, debunked pseudo-historical Russian rhetoric, determined the role of the media in spreading hostile propaganda content, analyzed individual cases and comprehended the tasks of countering information aggression in the context of Ukraine's national security. The military realities of 2022-2023 led to a deepening of studies in the direction of generalizations and increased attention to the essential aspects of the aggressor country's propaganda activities. A new direction in the problem study has emerged – public-diplomatic one. Altogether the researchers pay little attention to the segment of rhetoric created by pseudo historical propaganda. Intensified efforts are needed to address this issue in the context of international communications. The gap in the study of the problem is the study of the Kremlin's propaganda influence on the minds of people in other countries called to justify Russian aggression against Ukraine in general and to deny the atrocities of the Russians on the occupied Ukrainian lands. Further study of the Russian information aggression against our country as part of the hybrid war of 2014-2023 requires filling in the gaps and increasing the number of research cases in general.

Keywords: propaganda, national scientific studies, Russian-Ukrainian hybrid war of 2014-2023, information warfare.